

VẤN ĐỀ XÂY DỰNG VÀ TỔ CHỨC THỰC HIỆN KẾ HOẠCH NGHIÊN CỨU Ở VIỆN KHOA HỌC KỸ THUẬT XÂY DỰNG

NGUYỄN MẠNH KIỀM

QUA thực tế làm công tác nghiên cứu khoa học kỹ thuật, chúng tôi đã thấy rõ ý nghĩa, tầm quan trọng của việc xây dựng và tổ chức thực hiện kế hoạch nghiên cứu khoa học.

Trong vấn đề xây dựng kế hoạch nghiên cứu khoa học, trước hết phải quán triệt đường lối và phương hướng phát triển khoa học, kỹ thuật của Đảng, cụ thể bằng phương hướng phát triển khoa học, kỹ thuật của ngành mình cũng như nhu cầu thực tế của sản xuất, xây dựng. Đó là điểm xuất phát để chọn hướng nghiên cứu. Trong hướng nghiên cứu của Viện, chúng tôi đã thể hiện được việc phục vụ nhu cầu xây dựng trước mắt và lâu dài và đã xác định được một tỷ lệ thích hợp giữa nghiên cứu cơ bản và nghiên cứu ứng dụng. Trong những đề tài nghiên cứu của Viện chúng tôi có khoảng 1/3 đề tài thuộc loại nghiên cứu cơ bản (kể cả các đề tài điều tra cơ bản về địa chất công trình, khí hậu xây dựng). Phần lớn các đề tài còn lại thuộc loại nghiên cứu ứng dụng gồm các lĩnh vực nền móng, kết cấu xây dựng và ứng dụng vật liệu xây dựng, công nghệ xây dựng. Những đề tài nghiên cứu ứng dụng chủ yếu là nhằm phục vụ nhu cầu trước mắt.

Trong khâu xây dựng kế hoạch thi công tác xây dựng kế hoạch thời hạn trung bình (kế hoạch 5 năm) là quan trọng nhất vì nó thể hiện hướng đi, nội dung và mục tiêu của các đề tài nghiên cứu khoa học từ khi bắt đầu cho đến kết thúc. Trong điều kiện chưa có các căn cứ (số liệu) của môn khoa học dự báo (khâu này chúng tôi mới được hình thành và bước đầu triển khai có tính chất tập dượt) việc lập kế hoạch 5 năm gặp nhiều khó khăn vì trong thời gian kế hoạch đó sẽ có nhiều mâu thuẫn phát sinh giữa nhu cầu thực tế với mục tiêu của các đề tài nghiên cứu cho nên đòi hỏi cần phải cân nhắc kỹ lưỡng trong công tác xây dựng kế hoạch. Đề xây dựng kế hoạch khoa học-kỹ thuật 5 năm (1976 - 1980)

Viện chúng tôi đã đi theo các bước sau:

Dựa vào đường lối phát triển khoa học, kỹ thuật của Đảng và phương hướng phát triển khoa học, kỹ thuật của ngành xây dựng, Hội đồng khoa học kỹ thuật Viện thảo luận và quyết định hướng nghiên cứu và lĩnh vực cần nghiên cứu của Viện. Trên cơ sở hướng nghiên cứu đã được quyết định tiến hành xây dựng thành các đề tài nghiên cứu cụ thể (do các phòng nghiên cứu đề xuất và Hội đồng khoa học kỹ thuật Viện thông qua trước khi trình Bộ duyệt). Để cho các đề tài nghiên cứu có tính thực tiễn và có điều kiện thuận lợi ứng dụng vào sản xuất, công tác nghiên cứu thăm dò và tổng quan tình hình trong và ngoài nước và việc đi tìm hiểu các cơ sở sản xuất thi công của ngành cần phải được tiến hành một cách kỹ lưỡng vì nó giúp cho đề tài không bị bế tắc và bỏ dở nửa chừng. Bước quan trọng tiếp theo là việc xây dựng đề cương cho từng đề tài nghiên cứu. Đề cương của mỗi đề tài cần phải làm sáng tỏ được sự cần thiết phải nghiên cứu của đề tài, các bước và biện pháp cần phải tiến hành, mục tiêu cần đạt được của đề tài (bao gồm cả hiệu quả kinh tế - kỹ thuật cần đạt tới) và dự kiến phạm vi và cơ sở ứng dụng kết quả nghiên cứu lần đầu.

Xác định được phương hướng, chọn được đề tài là bước quan trọng nhưng việc xây dựng được một đề cương để thực hiện có kết quả các đề tài nghiên cứu còn quan trọng hơn. Kinh nghiệm thực tế cho thấy nếu đề cương nghiên cứu thiếu căn cứ khoa học, thiếu cụ thể thì trong quá trình tiến hành sẽ gặp nhiều khó khăn và thậm chí còn phải bỏ dở nửa chừng. Đề cương nghiên cứu phải nói tới khâu ứng dụng thực nghiệm ở quy mô hợp lý.

Khi xây dựng kế hoạch nghiên cứu khoa học cần cố gắng rút ngắn thời gian nghiên cứu bằng cách xây dựng các đề tài có tính tổng hợp, mỗi phần việc của đề tài giao cho một bộ phận cán bộ chuyên môn giải quyết. Ưu điểm của cách này là tập trung và phát

huy được khả năng, vốn tích lũy của cán bộ kỹ thuật, tận dụng được sự hỗ trợ nghiên cứu của cán bộ, công nhân công tác phục vụ đề tài. Tập trung việc quản lý sử dụng vật tư và kiểm tra chặt chẽ để đảm bảo hơn việc sử dụng vật tư tài chính và thực hiện tiến độ. Dĩ nhiên để làm được việc đó đòi hỏi người chủ trì phải vừa có trình độ chuyên môn vững vàng vừa có trình độ tổ chức thực hiện, tháo vát, khoa học nếu không đảm bảo điều kiện đó thì kết quả thực tế sẽ không tốt. Ở đây nổi lên vấn đề lựa chọn và chỉ định chủ nhiệm đề tài trong đó cần được hết sức coi trọng cả hai mặt:

- Năng lực và uy tín chuyên môn
- Năng lực tổ chức thực hiện và tập hợp lực lượng.

Một số nhược điểm thường nảy sinh trong quá trình lập kế hoạch nghiên cứu khoa học kỹ thuật là việc đề xuất các đề tài nghiên cứu một cách tự phát, đề tài mang tính chất tản mạn, đề tài được xây dựng mang nặng tính chủ quan, xây dựng trên cơ sở cảm hứng và vốn liếng đã có sẵn « từ người đặt việc » chứ chưa hẳn dựa theo phương hướng phát triển khoa học, kỹ thuật của ngành và nhu cầu phục vụ sản xuất. Khi bắt tay vào xây dựng kế hoạch khoa học—kỹ thuật 5 năm (1976—1980) ở viện chúng tôi đã gặp phải tình trạng đó. Nhưng qua một năm thực hiện, hiện tượng trên đã được uốn nắn kịp thời, chúng tôi đã mạnh dạn kiên quyết xin tạm dừng một số đề tài, xét thấy ít có triển vọng về phạm vi ứng dụng và hiệu quả kinh tế của các đề tài đó, mặc dù về mặt khoa học kỹ thuật có thể giải quyết.

Song song với việc xây dựng kế hoạch nghiên cứu các đề tài khoa học kỹ thuật là việc xây dựng các kế hoạch về nhân lực, vật tư, thiết bị, tài chính cho các đề tài nghiên cứu. Đây là việc làm hết sức khó khăn và phức tạp trong điều kiện nền kinh tế quốc dân của ta còn nghèo, các vật tư và thiết bị cho nghiên cứu khoa học phần lớn phải nhập từ nước ngoài, không thể chủ động được. Đề hạn chế bớt khó khăn đó, người chủ nhiệm đề tài phải có sự lựa chọn và cân nhắc khi xây dựng các đề tài nghiên cứu, cần có phương án dự phòng đề không bị động lúng túng khi gặp khó khăn trong quá trình thực hiện đề tài. Mặt khác, phải coi trọng và có kế hoạch hợp tác với các cơ quan trong và ngoài ngành thật cụ thể. Hợp tác trong nghiên cứu khoa học là một việc làm rất quan trọng vì nó là một trong những nhân tố tăng thêm tiềm năng nghiên cứu cho Viện chúng tôi.

Trên đây là một số vấn đề rút ra được

trong quá trình xây dựng kế hoạch khoa học kỹ thuật 5 năm (1976—1980) của Viện chúng tôi. Khi đã xây dựng được kế hoạch nghiên cứu khoa học kỹ thuật 5 năm thì việc xây dựng kế hoạch hàng năm và hàng quý chỉ là sự cụ thể hóa kế hoạch 5 năm trong từng thời gian cụ thể. Tuy nhiên, trong thực tế do những khó khăn khách quan tác động nên có những công việc của quý này phải chuyển sang quý khác, thậm chí, một số phần việc của năm nay buộc phải chuyển sang năm khác. Điều đó có thể cho phép, nhưng phải đảm bảo nội dung và mục tiêu của đề tài đã ghi trong kế hoạch 5 năm.

Việc xây dựng kế hoạch nghiên cứu khoa học kỹ thuật đã là một việc khó khăn, song việc tổ chức và quản lý thực hiện kế hoạch đó lại là một việc không đơn giản. Qua thực tế, chúng tôi đã rút ra được một số bài học bước đầu:

Khi một đề tài nghiên cứu khoa học được triển khai, điều đòi hỏi đầu tiên là cán bộ chủ trì và các cộng tác viên có một phong cách làm việc khẩn trương, khoa học, tự giác, quán xuyến và sáng tạo với tinh thần trách nhiệm cao. Người chủ trì đề tài khi phân công công việc cho cộng tác viên phải xét năng lực của từng người và phải thường xuyên theo dõi, giúp đỡ và chỉ dẫn cho cộng tác viên của mình thực hiện đúng ý đồ của người chủ trì, Ban Giám đốc Viện, các phòng nghiên cứu, các phòng nghiệp vụ, xưởng gia công cần theo dõi sát để tạo điều kiện thuận lợi và giúp đỡ cho các chủ trì đề tài những khi gặp khó khăn trở ngại. Đặc biệt, khi phải hoàn thành một khối lượng công việc lớn thì cần thiết phải huy động nhiều cán bộ công nhân ở các bộ môn có liên quan hỗ trợ để giải quyết dứt điểm những công việc đó.

Công tác quản lý thực hiện kế hoạch cần phải đi sâu đi sát từng đề tài, nắm vững tiến độ thực hiện, vật tư tài chính để kịp thời cân đối các khâu trong kế hoạch, phát hiện kịp thời những khâu yếu để Ban Giám đốc cho ý kiến giải quyết. Xuất phát từ thực tế về lực lượng cán bộ, điều kiện vật tư—thiết bị và tài chính còn có hạn trong việc tổ chức thực hiện các đề tài nghiên cứu, cần phải xác định rõ từ đầu những đề tài trọng điểm và khâu trọng yếu có tính quyết định trong một đề tài để có sự chỉ đạo tập trung và dứt điểm của lãnh đạo viện và chủ nhiệm đề tài.

Thực tế ở Viện chúng tôi đã chứng tỏ rằng những đề tài nghiên cứu nào từ khâu xây dựng kế hoạch, đến khâu tổ chức thực hiện làm đúng những bước đi nói trên đều được kết thúc đúng thời hạn và có chất lượng tốt